

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата філологічних наук, доцента **Журби Світлани Степанівни** на дисертацію *Чуя Андрія Валерійовича «Українська любовна лірика початку ХХ століття: фольклорні інтенції модерного тексту»*, висунуту на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (доктора філософії) зі спеціальності 10.01.01 – українська література (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2018).

Модерністська поезія кінця ХІХ – початку ХХ століття демонструє жанрово-стильове розмаїття. Одним із жанрових різновидів є інтимна лірика, яку вважають художнім документом історії людського серця. Перлинами світової інтимної лірики визнано твори Данте, Ф. Петрарки, В. Шекспіра, О. Пушкіна, В. Забіли, І. Франка, М. Цветаєвої, В. Сосюри. Інтимні вірші поетів – це не просто освідчення у коханні, а й заглиблення у таємниці людської душі, безвість людської екзистенції. Ліричний герой романтизує своє почуття, вивищує або ж страждає від нерозділеного кохання. Українська любовна лірика позначена широким використанням фольклорних і пейзажних мотивів, що є специфічною особливістю поезії межі ХІХ – ХХ століть. Модерний дискурс західноукраїнської та східноукраїнської поезії представлений лірикою «Молодої музи» та «Української хати». Інтимна поезія цих митців чарує красою вірності в любові, силою вислову щирого і правдивого почуття, наближаючись до кращих зразків народнопісенної лірики та любовної лірики зарубіжних митців.

Предметом усебічного філологічного аналізу стала любовна лірика поетів «Молодої музи» та «Української хати», художній дискурс якої маркований синтезом народної пісенності та модерних мистецьких віянь, що активно декларували нові естетичні принципи. Андрій Чуй у роботі доповнює парадигму досліджень щодо фольклорних інтенцій любовної лірики Б. Лепкого, В. Пачовського, П. Карманського, Олександра Олеся, С. Черкасенка, Г. Чупринки в сучасному літературознавчому дискурсі. Засновком наукової концепції дисертант ставить мотиви, образи та зображально-виражальні засоби,

функціонування фольклорних елементів у модерному тексті. Актуальність теми та наукова новизна не викликає заперечень.

Композиційна цілісність дисертації виявляється у структуруванні роботи, заснованої на розкритті особливостей поетики любовної лірики початку ХХ століття, її жанрової типології, міфопоетичної образності фольклору, модерних інтенцій у поезії митців «Молодої музи», еволюції мотивів та образів у творах представників «Української хати». Дисертант вдало поєднав історико-літературний, порівняльно-типологічний, біографічний, психоаналітичний методи та герменевтичний, інтертекстуальний підходи до аналізу художнього тексту. Представлена дисертаційна робота безперечно має теоретичну і практичну цінність.

Вивчення матеріалів поданої до захисту дисертації *Андрія Валерійовича Чуя «Українська любовна лірика початку ХХ століття: фольклорні інтенції модерного тексту»* та опублікованих за її темою праць дає підстави віднести цю наукову працю до актуальних досліджень модерної поезії межі ХІХ – ХХ століть, оскільки в роботі визначено та успішно розв'язано низку актуальних завдань.

У першому розділі простежено місце любовної лірики в жанрових типологіях ХХ – початку ХХІ ст.; систематизовано наявні в українському літературознавстві погляди на термінологію «любовна лірика». Звертаючись до літературно-критичної рецепції любовної лірики в українській літературі (праці Е. Балли, О. Галича, Л. Голомб, Т. Гундорової, Ю. Коваліва, Н. Копистянської, О. Камінчук, М. Моклиці, О. Мудрак, С. Павличко, А. Ткаченка, М. Ткачука та інших), Андрій Чуй диференціює поняття любовної, інтимної та еротичної поезії (О. Мудрак).

У другому розділі вказано на художньо-естетичні особливості народних пісень та балад про кохання як джерел модерної української любовної лірики. Народна творчість багата жанровими різновидами і варто було б вказати критерії вибору текстів для аналізу. Аналіз пісень та балад дозволив дисертанту акцентувати на провідних мотивах, образі ліричної героїні, міфопоетиці. Для підтвердження цього схарактеризовано жіночий (дівочий) та чоловічий образи,

які у народній пісенності розкриті через мотиви зустрічі, причарування милого, боротьби за особисте щастя, страждання, голосіння над втраченими надіями на сімейне щастя, прощання і розлуки тощо; психологізм зображення; символіку; мову творів. Простежуючи художні особливості пісень та балад, дисертант приходить до висновку, що фольклорні образи інтерпретовані в авторській любовній ліриці.

Дослідження модерного дискурсу любовної лірики «Молодої музи» у третьому розділі дозволило дисертанту з'ясувати специфіку функціонування та синтез фольклорних і модерних інтенцій «поезії розлуки» Богдана Лепкого; структуру образів-символів лірики Василя Пачовського; естетику страждання у любовній ліриці Петра Карманського. Заслуговує на увагу спостереження Андрія Чуя над авторською трансформацією мотивів у ліриці Богдана Лепкого: мотив безсилля перед «сліпою судьбою» (с. 114), мотив нестерпної туги за коханою (с. 115-116), мотив сну (с. 117); фольклорною основою любовної лірики В. Пачовського та народнопісними засобами віршів (заспіви, повтори, пестливі форми, ритмомелодика). На переконання дослідника, художній світ лірики П. Карманського наповнений образами-персоніфікаціями, а «модерне розуміння концепту любові актуалізоване образами струн серця, храму кохання, гробу надій і пустелі в душі» (с. 147), тобто біблійними та екзистенційними мотивами (туги, смутку, страждання, самотності, розлуки).

У четвертому розділі роботи розкрито образно-стильові доміанти любовної лірики Олександра Олеся; окреслено модифікації образу коханої в поезії Спиридона Черкасенка; вказано на символістський дискурс лірики Григорія Чупринки. Модифікації образу коханої у ліриці С. Черкасенка, на думку дослідника, виявляються у метафоризації та символізації образу ліричної героїні. Рецепція біблійної символіки та інтерпретація образу чарівної Феї у віршах «Серцем обраній», «Феї» Г. Чупринки дала підстави дисертанту вказати на утвердження духовної цінності любові та жертвовності цього почуття (с. 174). Аналіз поезій представників «Української хати» дозволив дисертанту констатувати, що індивідуально-авторські символи/алегорії в любовній ліриці кожного з поетів демонструють не тільки звернення до народнопісенної

традиції та закоріненість у національний ґрунт, але й психологізацію образів ліричних героїв, відтворених на рівні символів, що є прикметною особливістю символізму (с. 183).

До найбільш значущих наукових результатів дисертації варто віднести науково обґрунтовані й цікаві спостереження дисертанта над індивідуально-авторською домінантою поетичного тексту, особливостями естетичних й морально-етичних імперативів поезії, символікою творів. Аналіз любовної лірики Богдана Лепкого, Василя Пачовського, Петра Карманського, Олександра Олеся, Спиридона Черкасенка, Григорія Чупринки дозволив Андрію Чую вказати на:

світоглядно-міфологічні та художньо-естетичні параметри пісень та балад у другому розділі роботи, зокрема на найхарактерніші засоби образотворення, фольклорну символіку, мотиви, дидактичні тенденції балад. У роботі окреслено традиційні для фольклорної поезики образи-символи (рожі, калини, дуба, орла, голубів), обрядовість, міфологію балад;

закоріненість у фольклорну традицію модерної поезики любовної лірики представників «Молодої музи» (Б. Лепкого, В. Пачовського та П. Карманського). Переосмислення Б. Лепким традиційних образів-символів (серце, білі крила) (с. 111) виявляється через модерністські шукання поета, що дозволило йому «виробити власну індивідуально-стильову манеру» (с. 119), не розриваючи зв'язку з народнопісенною творчістю. Звернення до біблійної символіки та створення власних образів-символів В. Пачовським у любовній ліриці дало змогу дисертанту вказати на індивідуально-авторський символ кохання – образ «перлів-сліз»;

фольклорні засоби поезики (народнопісенні образи, повтори) оприявлені через поезику символізму в ліриці «Української хати»: алегоричні образи журби та радості в поезії «З журбою радість обнялась» Олександра Олеся; психологізація образу коханої у вірші «Надія» Г. Чупринки.

У процесі аналізу прози дослідник вдається до типологічних зіставлень, прочитує творчість представників «Молодої музи» та «Української хати» у контексті української та зарубіжної літератури: любовна лірика Б. Лепкого

прочитується крізь призму творів І. Франка, А. Рембо, поезії Ренесансу; простежує паралелі поезій В. Пачовського із віршами «Зів'ялого листя» І. Франка, циклом «Сльози-перли» Лесі Українки (тут варто було б провести паралелі з пізнішою збіркою П. Карманського «Ой люлі, смутку»); вказано на «квітковий паралелізм» у поезії С. Черкасенка та В. Сосюри; спорідненість образів та мотивів у поезії Г. Чупринки, Олександра Олеся та В. Пачовського. Це уможливило дисертанту вказати на те, що поезія митців акумулювала у собі традиції і новаторство української літератури й послуговувалась досягненнями європейських письменників, а інтертекстуальні форми виступили результатом авторської інтенції.

Дисертація Андрія Валерійовича Чуя є самостійним, оригінальним дослідженням. У ній розв'язано концептуальні науково-практичні завдання, поставлені автором, досліджено фольклорні інтенції у модерній ліриці. Вона є однією із структуротворчих для української літератури ХХ століття. Достовірність результатів дослідження аргументована, логічна послідовність наукових положень відповідає поставленій меті й завданням роботи.

Дисертанту вдалося розкрити зазначені проблеми на належному літературознавчому рівні і через те у нас виникає лише побажання почути відповіді на такі зауваги:

1. Об'єктом дослідження обрана любовна лірика поетів «Молодої музи» (Б. Лепкого, В. Пачовського, П. Карманського) та «Української хати» (Олександра Олеся, С. Черкасенка, Г. Чупринки). Варто було б вказати твори, які проаналізовано вперше, оскільки це б увиразнило новизну роботи.

2. Любовна лірика у тематичній площині кожного з поетів складає невеликий відсоток. Позитивним є те, що дисертант аналізує поезії, які ще не були об'єктом дослідження, проте оминає вже відомі, наприклад: Б. Лепкого «За тобою», «Ходи зо мною», цикл «Desperato» («Ми йшли з тобою», «Забула ти той чар розмови...»), «Часом здаєсь мені, що всьо то привид, мрія...», «Часом здаєсь мені, що всьо то сон, не ява...», «Ні, я не хочу!», «А як колись надійде тая хвиля...»), Г. Чупринки «Муки кохання», «Чари ночі», «Влада серця», в яких наявні фольклорні мотиви, образи.

3. У третьому розділі автор зазначає, що підґрунтям європейського модернізму є психосексуальна теорія З. Фрейда, аналітична психологія К. Г. Юнга, архетипна критика Н. Фрая та інші. Варто було б підсилити теоретичну основу роботи, застосовуючи елементи архетипної критики чи психологічного дискурсу при аналізі творів Богдана Лепкого, Василя Пачовського та Петра Карманського, зокрема використати цю методологію при розкритті чоловічого/жіночого підсвідомого, природи маскулінного та фемінного у ліриці модерністів. Цікавими були б спостереження при аналізі віршів Григорія Чупринки «Чари ночі», «Муки кохання», які написані від імені жінки.

4. І деякі дрібні зауваження: наявні помилки при написанні прізвищ: О. Олесь замість Олександр Олесь, М. Семенко замість Михайль Семенко (с. 51) – потреба писати псевдоніми повністю, З. Фрейд замість З. Фройд (с. 107); орфографічні помилки: пертрарківському (с. 61), «Розсипаний перлів» (с. 126), на **західній** Україні (с. 145, 185); відсутність посилання на джерело на с. 79, 155, 157, 168-169; стилістичні огріхи: «Такі втілення коханої вказують на очевидну ідеалізацію її образу» (с. 176). При переліку літературознавців, автор роботи подає їх імена у довільному порядку, наприклад: «заслуга в потрактуванні поезії порубіжжя як унікального художньо-естетичного феномена належить О. Камінчук (2009), Л. Голомб (2005, 2006, 2011) та Ю. Коваліву (2008, 2013)» (с. 17). Невже відомий літературознавець Юрій Ковалів має менший вклад у дослідження цієї теми?

Попри питання й зауваження, дисертація Андрія Чуя є завершеним дослідженням, науково обґрунтовані результати якого розширюють уявлення про трансформацію народнопісенних мотивів та образів поетами-модерністами. Наукова новизна розкрита в основних положеннях та висновках дисертації. Роботу виконано згідно з новітніми вимогами до оформлення наукових праць. Надруковані матеріали відображають основні положення дисертації. За її результатами опубліковано 12 наукових статей, з яких: п'ять опубліковано у наукових фахових виданнях України, одна публікація – у закордонному часописі (усі статті одноосібні), шість – в інших наукових виданнях. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційного дослідження.

Дисертація «Українська любовна лірика ХХ століття: фольклорні інтенції модерного тексту» відповідає спеціальності 10.01.01 – українська література, виконана відповідно до вимог «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року (зі змінами), які висуваються до кандидатських дисертацій. Зазначене дає підстави для присудження Чую Андрію Валерійовичу наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література.

Кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та світової
літератур
Криворізького державного
педагогічного університету

С.С. Журба

